

ISSN 2411-5991

**SCIENTIFIC
MESSENGER**

**НАУКОВИЙ
ВІСНИК**

**OF THE UNESCO
DEPARTMENT**

**КАФЕДРИ
ЮНЕСКО**

**OF KYIV
NATIONAL
LINGUISTIC
UNIVERSITY**

**КИЇВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
ЛІНГВІСТИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

*Philology
Pedagogy
Psychology*

*Філологія
Педагогіка
Психологія*

**2018
Issue 36
Collection of papers**

**2018
Випуск 36
Збірник наукових праць**

KNLU Publishing Centre

Видавничий центр КНЛУ

УДК 81+82+37
ББК 80+74+88

ISSN 2411-5991

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації № 8226, серія КВ від 17.12.2003 р.**

Збірник наукових праць “Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія “Філологія, педагогіка, психологія” включено до переліку наукових фахових видань України у галузі “Філологічні науки” (Додаток № 8 до наказу Міністерства освіти і науки України від 21.12.2015 року № 1328)

Видається за рішенням вченої ради

Київського національного лінгвістичного університету

(протокол № 21 від 25 червня 2018 р.)

РЕДКОЛЕГІЯ

Головний редактор доктор філологічних наук, професор **Валух З.О.**

Відповідальний редактор кандидат філологічних наук, доцент **Лиса Г.І.**

Відповідальний секретар кандидат філологічних наук, доцент **Заскалета В.П.**

Члени редколегії

доктор філологічних наук, професор **Баган М.П.**

доктор філологічних наук, професор **Висоцька Н.О.**

доктор філологічних наук, професор **Воробйова О.П.**

доктор філологічних наук, професор **Данилич В.С.**

доктор філологічних наук, професор **Кагановська О.М.**

доктор філологічних наук, професор **Мейзерська Т.С.**

доктор філологічних наук, професор **Мусієнко В.П.**

доктор філологічних наук, професор **Новрузов Р.М. (Азербайджан)**

доктор філологічних наук, професор **Стеріополо О.І.**

доктор філософії **Гасил Й. (Чеська Республіка)**

доктор педагогічних наук, професор **Антипова А.М. (Росія)**

доктор педагогічних наук, професор **Бігич О.Б.**

доктор педагогічних наук, професор **Бориско Н.Ф.**

доктор педагогічних наук, професор **Левченко Т.І.**

доктор педагогічних наук, професор **Максименко А.П.**

доктор педагогічних наук, професор **Матвієнко О.В.**

доктор педагогічних наук, професор **Ніколаєва С.Ю.**

доктор психологічних наук, професор **Бондаренко О.Ф.**

доктор психологічних наук, професор **Ложкін Г.В.**

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, імен, прізвищ і посилань та інших даних наукових статей несуть автори публікацій.

Editorial board

Professor Zoya O. Valyukh – Editor-in-Chief

Associate Professor Halyna I. Lysa – Deputy Editor

Valentyna P. Zaskaleta – Executive Secretary

Офіційний веб-сайт: <http://ukrfilolog.knlu.kiev.ua>

Editorial Board Address:
Kyiv National Linguistic University
73, Velyka Vasylkivska Str.
Ukraine, 03150, Kyiv-150,
tel.:(044)529-83-13, office, 346

Адреса редколегії:
Київський національний
лінгвістичний університет
вул. Велика Васильківська, 73
Україна, 03150, Київ-150,
тел.: (044)529-83-13, каб.346

З М І С Т

МОВОЗНАВСТВО

<i>Круковський В. І., Круківська О. В.</i>	Комунікативно-функціональні та прагматико-семантичні особливості сполучників <i>et</i> (<i>i</i>) та <i>ou</i> (або) в спеціалізованому дискурсі (на матеріалі французької мови)	7
<i>Мусяченко В. П.</i>	Психологические предпосылки понимания текста	14
<i>Ніконова В. Г., Базилевич Н. В.</i>	Лінгвокогнітивне моделювання дискурсу рефлексії політичного лідера	23
<i>Терехова С. І.</i>	Аломорфізм і ізоморфізм у системі репрезентацій часової референції в українській, російській та англійській мовах (поліпарадигмальне дослідження)	36
<i>Volkova L. M.</i>	Function words in indirect speech acts and strategies	48
<i>Алексенко С. Ф.</i>	Політична коректність в англійському медійному дискурсі як засіб реалізації кооперативної комунікативної стратегії	52
<i>Барбанищикова О.Ю.</i>	Метадиалог в его динамических аспектах	57
<i>Berezenko V. M.</i>	Verbal and nonverbal cues to deception in modern English discourse	64
<i>Заскалета В. П.</i>	Типологія семантичних полів порівняння за значенням суб'єкта (на матеріалі роману-колажу Д. Кешелі "Родаки")	71
<i>Кендюшенко А. Г.</i>	Семантические особенности сравнительных оборотов в прозе Виктории Токаревой	79
<i>Медведєва А. А.</i>	Місце і значення чорного гумору в кіно та особливості його відтворення	86
<i>Мунтян А. А.</i>	Проблема разграничения терминологии и номенклатуры в языке медицины	92
<i>Охріменко Т. В.</i>	Гроші як об'єкт дослідження гуманітарних наук	99
<i>Пащинська Л. М.</i>	Трансформації стійких сполучень слів у заголовках газетних текстів	107
<i>Пащенко О. М.</i>	Колоративні східнослов'янські фітоніми (порівняльно-історичний аспект)	112
<i>Потапова Г. М.</i>	Понятийный аппарат морфологии словообразовательного гнезда	118
<i>Слаба О. В.</i>	Класифікація англоамериканізмів-термінів у галузевій лексиці з економіки сучасної німецької мови	125

<i>Sokolets I.</i>	Functional language in business communication	133
<i>Стасюк Т. В.</i>	Імпорт терміноконцепту “новітні технології” та його історична адаптація в українській концептосфері	142
<i>Флойд Л. А.</i>	Колірна метафора в національних картинах світу: аксіологічні параметри	149
<i>Мурат Аксой</i>	Стереотипизация концепта Турция в языковом сознании русских	155
<i>Бабаева Л.</i>	Словари азербайджанского языка XIX века	159
<i>Гамидова Х. В.</i>	Отличие односоставных предложений в неродственных языках	166
<i>Крикніцька І.</i>	Методологія аналізу англомовних фразеологізмів з кулінарним компонентом	171
<i>Магеррамова Р.</i>	Представленность концепта “СОВЕСТЬ” в английском языке	176
<i>Мамедова В. Э.</i>	Лексико-семантические инновации в языке современного азербайджанского дискурса	180
<i>Мамедова Н.</i>	Формирование исторической грамматики в азербайджанском языкознании	184
<i>Оскирко О. П.</i>	Номінація картоплі та страв із неї у східноподільських говорах ...	188
<i>Смолянская А. И.</i>	Влияние ритма на восприятие терапевтического текста (на примере поликодового терапевтического текста)	193
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО		
<i>Данилич В. С.</i>	Художньо-естетичний контекст образу природи в літературі європейського середньовіччя	198
<i>Тищенко И. Ю.</i>	Система нравственно-этических ценностей в романе Ф.М. Достоевского “Преступление и наказание”	206
ПЕДАГОГІКА. ПСИХОЛОГІЯ. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ		
<i>Лисюченко О. В.</i>	Кейс-гlossарий как основной источник формирования лексической компетенции студентов-инофонов	213
<i>Прищепина О. К.</i>	Художественный текст в лингвометодическом аспекте при обучении иностранному языку	223
<i>Яцюк С. М.</i>	О развитии и контроле слухо-произносительных навыков при формировании вторичной языковой личности инофонов	228
<i>Бурнисса А.</i>	Принципы отбора русских художественных текстов для алжирских студентов филологического факультета	233
<i>Isgandarova A. R.</i>	Role of Translation in the study of Lexis-grammatical Aspects of Discourse	238
РЕЦЕНЗІЯ		
<i>Кагановська О. М.</i>	Гра в наративі і гра з наративом: нові вектори наукових пошуків	245
ІНФОРМАЦІЯ		
<i>Вимоги до оформлення рукописів</i>		248

CONTENTS
LINGUISTICS

Krukivskiy V., Krukivska O.	Communicative and functional, pragmatic and semantic peculiarities of the conjunctions ET (AND) and OU (OR) in special-purpose discourse (based on French language)	7
Musiienko V. P.	The Psychological Preconditions of the Text's Perception	14
Nikonova V. H., Bazylevych N. V.	Linguo-cognitive modeling of political leader's reflection discourse	23
Terekhova S. I.	Allomorphic and Isomorphic Characteristics of the System of Time Reference Representations in the Ukrainian, Russian, and English Languages (Multy-Paradygmal Approach)	36
Volkova L. M.	Function words in indirect speech acts and strategies	48
Aleksenko S. F.	Political Correctness as Part of the Cooperative Communicative Strategy in the English Media Discourse	52
Barabanshchykova O.	Meta Dialogue in the dynamic aspects	57
Berezenko V. M.	Verbal and nonverbal cues to deception in modern English discourse	64
Zaskaleta V. P.	Typology of semantic fields of comparison for the subject value (on the material of D. Keshely's novel collage "Rodaky")	71
Kendyushenko A. G.	Semantic features of comparative turnover in prose by V. Tokareva ..	79
Medvedieva A. A.	Place and Role of Black Humor in Movies and Peculiarities of its Translation	86
Muntian A. A.	The problem of terminology and nomenclature exclusion in the medicine language	92
Okhrimenko T. V.	Money as an object of research in the humanities	99
Pashynska L. M.	Transformations stable combinations of words in the title newspaper texts	107
Pashchenko O. M.	East-Slavonic phytonyms of colour (Comparative historical aspect) ..	112
Potapova G. M.	The conceptual apparatus morphonology of the Word-Forming Nest ..	118
Slaba O. V.	Classification of Anglo-American terms in German Economic Lexis ..	125
Sokolets I.	Functional language in business communication	133
Stasyuk T. V.	Import of terminological concept "NEW TECHNOLOGIES" and its historical adaptation in Ukrainian conceptual sphere	142
Floyd L. A.	Colorative metaphor in national language pictures of the world: axiological parameters	149

КЛАСИФІКАЦІЯ АНГЛОАМЕРИКАНІЗМІВ-ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗЕВІЙ ЛЕКСИЦІ З ЕКОНОМІКИ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Слаба О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Стаття присвячена аналізу англоамериканізмів і термінів галузевої лексики з економіки в сучасній німецькій мові. У статті охарактеризовано основні типи англоамериканських запозичень та визначено тематичні групи їх функціонування. В економічній лексиці німецької мови виявлено прямі лексичні запозичення, лексико-словотвірні кальки, напівкальки, назви-екзотизми.

Ключові слова: економічна підсистема, англоамериканізми, прямі лексичні запозичення, лексико-словотвірні кальки, екзотизми.

The article is devoted to Anglo-Americanisms and terms of German economic lexis. The main types of Anglo-American borrowings have been characterized and the thematic groups for their functioning have been determined. Loan words, semantic loans, translation loans and exotisms in German economic lexis have been established.

Key words: economic lexis, Angloamericanisms, loan words, loan translations, loan-renditions, exotisms.

У наш час в економіці та політиці Німеччини й усього світу сталися й продовжуються радикальні перетворення. Сучасні тенденції зближення світових культур, тенденції до інтеграції та глобалізації, проблеми міжнаціонального спілкування вимагають докорінних змін у розв'язанні цих питань. Упровадження нових науково-технічних технологій, значно поширених у розвиненіших країнах світу, позначилося на формуванні та подальшому розвитку економічної галузевої лексики з економіки сучасної німецької мови.

Здатність термінології сприймати іншомовні елементи робить процес запозичення найбільш продуктивним способом побудови нових термінів. Впливом запозиченої лексики на словниковий склад німецької мови науковці займалися досить тривалий час. Особливо слід зазначити праці відомих зарубіжних та вітчизняних лінгвістів-дослідників, таких, як: В.В. Акуленко, А. Я. Матвеев, Н. А. Джава, А. К. Карпусь, В. І. Комлев, Ю. Г. Коротких, А. П. Майоров, С. В. Опельбаум, Н. Поліщук, Л. М. Рибаківа, Е. Розен, Н. Bus, B. Carstensen, R. Glahn, M. Lehnert, L. Lejasblusa, H. J. Meyer, S. Müller, S. Zeltina та інші.

Актуальність теми зумовлена необхідністю комплексного дослідження процесу проникнення англоамериканських запозичень в економічну підсистему сучасної німецької мови.

Метою запропонованої статті є аналіз англоамериканізмів і термінів галузевої лексики з економіки в сучасній німецькій мові. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: класифікувати англоамериканські запозичення на лексико-семантичному рівні, встановити типи англоамериканізмів, які функціонують в економічній підсистемі сучасної німецької мови, визначити тематичні сфери, які обслуговують англоамериканські запозичення-терміни.

Матеріалом дослідження є англоамериканські запозичення-терміни, похідні, складні слова та словосполучення, у яких один із компонентів має англоамериканське походження. Ці лексичні одиниці вилучені методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел сучасної німецької мови [12; 14].

Термін “запозичення” в сучасній лінгвістиці використовується у двох значеннях: у широкому й вузькому розумінні. У широкому розумінні термін “запозичення” розглядають у зв'язку з теорією мовних контактів. Взаємодія мов, на думку У. Вайнрайха, є один із найважливіших

чинників мовного розвитку [1]. У пропонованій статті цей термін застосовується у вузькому розумінні на позначення запозиченого слова – англоамериканізма. Запозичена лексика розглядається в синхронії з погляду на сучасну мову як на динамічну систему, у якій постійно відбуваються еволюційні процеси та явища. У нашому дослідженні дуже важливим є аналіз процесів проникнення та адаптації англоамериканізмів-термінів до галузевої лексики з економіки сучасної німецької мови, тобто їх номінативний і функціональний аспекти.

Прямі запозичення утворюють спільний лексичний фонд у різних мовах, що сприяє взаємному розумінню фахівців – носіїв різних мов. На це впливає також і той чинник, що зростання та вдосконалення науково-технічної термінології супроводжується процесом запозичення відповідного наукового поняття. Пор. *Domizil, Reproduktion, Business, Akkreditiv, Aviso, Aktiva, Bilanz* тощо [12].

Отже, під прямими лексичними запозиченнями ми розуміємо безпосередній перехід фонеморфологічних варіантів лексичних одиниць із мови-продуцента до мови-реципієнта, як це прийнято й у мовознавчій літературі [2; 3; 4; 7].

Порівнявши спеціальну лексику з економіки сучасної німецької та англійської мов, ми виявили, що німецька мова запозичує не тільки фонеморфологічні варіанти лексичних одиниць, але водночас і поняття. Залежно від того, чи наявні або відсутні в мовній картині світу німецького соціуму поняття, які зображають прямі лексичні запозичення, ми фіксуємо два типи цих запозичень.

Пряме запозичення може бути повним або частковим. За повного запозичення запозичується як внутрішня, так і зовнішня форма. Ці запозичення розширюють концептуальну модель світу і відкривають нові знання. За часткового запозичення – тільки внутрішня форма. Такі запозичення ще називають запозичення-проникнення.

Повні запозичення [3, с. 109] є фонеморфологічними варіантами лексем англійської мови, які позначають поняття, що повністю або частково були відсутні в мовній картині світу німецького соціуму. Таким чином, можна говорити про одночасне запозичення цілого “комплексу” як матеріальної оболонки лексичної одиниці, так і абстрагованого змісту. Д. С. Лотте визначає їх як запозичення “в чистому вигляді” [7, с. 10–14]. В англійській літературі вони позначаються як “borrowing” [5, с. 80], у німецькомовній – “Sach- und Wortentlehnungen” [11, с. 47].

Такі комплексні запозичення переймаються мовою-реципієнтом, щоб усунути поняттєву лакуарність [6, с. 70]. Ці англоамериканізми, поповнюючи економічну підсистему словникового складу німецької мови, входять до галузевої лексики з економіки як єдиної лексико-семантичної підсистеми. Причиною цього насамперед є найвищий ступінь розвитку економіки, науки й техніки, як зазначалося вище, саме у США. Саме в цій країні виникають нові поняття і номінації таких понять, які запозичуються потім іншими мовами.

Англоамериканізми потрапляють до різноманітних фахових сфер, але центральне місце в системі економічної лексики посідають мовні одиниці, які виражають основні поняття теорії економіки та основні поняття політекономії, що зумовлено фундаментальністю економічних понять у системі економічних знань, використовуваних для характеристики загальних закономірностей, які діють в усіх галузях економіки.

У нашому дослідженні ми виокремили такі основні спеціальні концептосфери функціонування англо-американських запозичень: банківська справа, біржові операції, зовнішня торгівля, внутрішня торгівля, підприємницька та виробнича діяльність, страхування, транспортні перевезення, електронно-обчислювальна техніка.

Так, повними англо-американськими запозиченнями є лексичні одиниці таких концептосфер економіки, як:

Банківська справа: фінанси, рахунки, векселі, чеки. *Deficit-spending, n* – дефіцитне фінансування, *Floating, n* – вільно “плаваючий” курс (валюти), *Flop, m – 1* флоп, економічний

крах, 2) провал, *Holding-Bank, f* – банк, який представляє інтереси концерну, холдинг-банк, *Kongsols, m, pl* – боргові зобов'язання, консолі, *Voucher, m / n* – ваучер (вид цінних паперів для спрощення розрахунків між бюро подорожей), *overdraft* – овердрафт (перевищення кредиту), *Pay-Back, n* – виплата (повернення) грошей, *Run, m* – масове вилучення вкладів з банку, паніка в банку; біржова паніка, *Scheck, m* – чек, платіжне доручення, *Standby-Kredite pl* – резервні кредити, *Swap, Swapgeschäft, n* – своп (операція з обміну валюти на іноземну, що передбачає зобов'язання зворотного обміну через певний строк), *Swing, m* – свінг (межа взаємного кредитування, що надається сторонами клірингових розрахунків для покриття тимчасового перевищення платежів над надходженнями).

Фактичний матеріал свідчить, що основу зазначеної лексико-семантичної групи становлять мовні одиниці, які за своєю семантикою входять до сфери грошового обігу: банківські рахунки, фінансова діяльність, кредитування тощо.

Біржові операції: *Averaging, n* – регулярна купівля певної кількості певних акцій, *Bear, m* – спекулянт, *Blue Chips* – акції високої вартості, *Boom, m* – бум, економічний підйом, *Bottom* – найнижчий рівень курсу акцій у межах певного проміжку часу, *brand* – 1) фабричне клеймо, фабрична марка, 2) марка; сорт; якість, *break-even-point* – рівень зайнятості, за якого діяльність підприємства залишається рентабельною *Bonus, m* – 1) біржова премія, премія в біржових операціях, 2) прибуток, частка прибутку, 3) бонус, знижка; безкоштовна надбавка до великої покупки, 4) експортна премія, *Chart* – діаграма розвитку курсу акцій, *Crash, m* – криза, крах, *Corner, m* – 1) корнер; спекулятивне скуповування товару, 2) корнер (об'єднання скупників-спекулянтів), *Daytrading* – продаж акцій упродовж одного дня, *Pool, m* – пул (форма об'єднання, у якому встановлюються правила розподілу загальних витрат та прибутку), *Slump, m* – раптове падіння (цін, попиту, курсу цінних паперів тощо).

Зазначена лексико-семантична група містить спільні мовні одиниці, які за своєю семантикою входять до сфери біржової діяльності, сфери цінних паперів тощо.

Зовнішня та внутрішня торгівля: *cancelling* – 1) канцелінг (договірні умови про право фрахтівника розірвати угоду морського перевезення через неприбуття зафрахтованого судна для завантаження до закінчення терміну, указанного в договорі), 2) анулювання замовлення на місце (в літаку), *Clearing, n* – 1) кліринг, клірингові розрахунки, 2) (валютний) кліринг, *commodity* – товари, *Dumping, n* – демпінг, продаж експортних товарів на ринку за штучно зниженими цінами, *No-name-Product, n* – продукт без торгової марки, *salesmanship* – мистецтво продажу, *scheduled territories* – країни стерлінгової зони, *terms of trade* – умови торгівлі (співвідношення експортних та імпортних цін у міжнародній торгівлі).

Лексика зазначеної групи охоплює поняття і реалії, пов'язані з обігом, купівлею та продажем товарів на внутрішньому або зовнішньому ринках.

Підприємницька та виробнича діяльність: *Know-how, n* – ноу-хау, науково-технічні знання та досвід організації виробництва на основі новітніх досягнень науки та техніки, *Goodwill, m* – репутація [престиж] фірми, *Holding, n* – холдингова компанія, холдинг, *Insider, m* – інсайдер (особа, яка за своїм службовим становищем має доступ до конфіденційної інформації про справи фірми), *Investment, n* – інвестування, *Konzern, m* – концерн, *Leasing, n* – лізинг, *Management, n* – управління, керівництво (підприємством), менеджмент, *managen* – управляти, керувати, *Promoter, m* – 1) засновник, 2) організатор, *Recycling, n* – замкнений цикл (з повторним використанням відходів); повернення у виробничий цикл [в обіг], *Sponsor, m* – спонсор, меценат.

Запозичена економічна лексика згаданої вище сфери галузевої лексики називає поняття і реалії, пов'язані з керівництвом і організацією діяльності об'єктів виробничої і невиробничої сфер. Ядро цієї спеціальної сфери за своєю семантикою відображає процес взаємодії членів певного колективу у процесі трудової діяльності.

Страхування: *Hedge-Geschäft, n* – хеджування, *hedging* – хеджування.

Ця лексико-семантична група містить спільні мовні одиниці, загальним ядром яких за своєю семантикою є “фінансове забезпечення від можливої шкоди”.

Транспортні перевезення: *demmurage* – демередж (штраф за простій судна під завантаженням або розвантаженням понад установлений термін), *Charter, m* – чартер (договір між власником транспортного засобу з наймачем на оренду всього транспортного засобу або його частини на певний рейс або строк), *Container, m* – контейнер, *dispatch* – диспач (премія за дострокове завантаження або розвантаження), *Navicert, n* – свідоцтво [сертифікат] про відсутність на судні військової контрабанди, навіцерт, охоронне свідоцтво (для торговельних суден під час війни).

Зазначена лексика називає поняття і реалії, пов’язані з організацією доставки товару від відправника до одержувача, включаючи вибір виду транспорту, напрямки перевезення, способу транспортування.

Електронно-обчислювальна техніка: *Chip, m* – чіп, кристал інтегральної мікросхеми, *Computer, m* – комп’ютер, *Computercrash, m* – комп’ютерний крах, *Hardware, f* – апаратне забезпечення, *Software, f* – програмне забезпечення, *Modem, m* – модем, *Internet* – інтернет, *Fax, n* – факс, *E-Mail* – електронна пошта, *Test, m* – випробування, перевірка, тест.

Фундаментальним поняттям для цієї лексико-семантичної групи є “комп’ютер – електронна машина, яка опрацьовує інформацію відповідно до раніше визначеної послідовності команд”. Запозичена лексика цієї групи позначає поняття та реалії, пов’язані з програмним та апаратним забезпеченням.

Факти мови засвідчують, що зазначені лексико-семантичні групи не є гомогенними утвореннями та не є замкнутими. У межах загальної економічної термінології лексичні одиниці можуть переходити з однієї лексико-семантичної групи в іншу. Крім того, вони можуть взаємодіяти з термінами інших комунікативних сфер. Відкритість цих підсистем спричинена впливом екстралінгвістичних чинників, зокрема дією перетину певних галузей знань у сфері економічної науки та перетину сфер людської діяльності.

Повні лексичні запозичення природно ввійшли в досліджуваний словниковий склад, а також описують мовну картину світу суспільства сучасного німецького народу. Ці запозичення вступають у структурні відношення з лексичними одиницями німецької мови, закриваючи поняттєві лакуни в її просторі.

Запозичення цього типу можуть переходити до німецької економічної лексики. Мова як головний засіб спілкування має спроможність знаходити все нові форми для вираження поняттєвих категорій. Водночас тут діє і закон економії мовних засобів, про який йшлося вище.

Усім відомо, що короткі форми вираження певного змісту мовцями в Європі визнаються найбільш пріоритетними. Цей тип запозичень в економічній лексиці вживається і знаходить своє виправдання і з погляду розширення словникового складу німецької мови, у якій відсутні компактні лексичні відповідники. Значення, які вони зображають, вербалізовані німецьким соціумом лише описово. Такі запозичення необхідні щоб усунути відсутність зображення дійсності у структурі мовних засобів. Англо-американські запозичення є більш економні за своєю формою, ніж німецькі описи, та зображають наявні поняття більш чітко, ясно, виразно.

Пор. запозичення-термін *Recycling* і його німецький відповідник-вираз *Wiederverwendung benutzer Rohstoffe* або термін, утворений за допомогою німецької і запозиченої лексеми, *Preisstopp* і відповідний йому вираз *Preisbegrenzung durch die Behörde*. Ці факти мови засвідчують, наскільки доречнішим є вживання запозиченого терміна порівняно з описовим поясненням німецькою мовою.

Кожна мова прагне розширити ресурси відтворення дійсності, можливості висловлення та до економії мовних засобів. Таким чином, процес запозичення в економічну лексичну підсистему німецької мови цих англоамериканізмів спричинено вищезгаданими мовними чинниками. Вони можуть сприяти також уніфікації та одночасно збагаченню економічної лексики німецької мови.

До другого типу лексичних запозичень серед англоамериканізмів-термінів у галузевій лексиці з економіки сучасної німецької мови належать запозичення, для яких у німецькій мові існують власні поняття. Ці запозичення становлять у німецькому соціумі вже наявні мовні одиниці. У цьому разі йдеться не про уніювання поняттєвої або інформаційної лакун, а про можливість нового поділу на підсистемах у картині світу сучасної людини та суспільства. Запозичення використовуються без поняттєвого збагачення мовної картини світу, іншими стають лише засоби зображення в мові тих фрагментів концептуальної моделі, які вони називають.

Процес проникнення цього типу запозичень пов'язаний з білатеральною теорією мовного знака, згідно з якою знак є двосторонньою одиницею. Отже, відношення між планом вираження та планом змісту допускають необмежені можливості варіювання двох сторін мовного знака.

Цей тип прямих запозичень сучасні мовознавці називають частковим. Його основним способом є калькування, а саме – переклад елементів слова з мови-продуцента на мову-реципієнта [3, с. 110].

На противагу безпосередньому лексичному запозиченню цей вид запозичення зручний, адже кальки більше і швидше поширюються в мові, ніж лексичні запозичення. Це можна пояснити тим, що кальки запозичують структури елементів чужої мови (слова або словосполучення) і замінюють їх засобами рідної мови. Крім того, процес калькування залежить від спільних рис у структурах мов, що взаємодіють, цей процес відбувається легше, якщо ці структури типологічно близькі.

У корпусі досліджуваних англоамериканізмів ми виявили лексико-словотвірні кальки та напівкальки.

До лексико-словотвірних кальок належать запозичення-терміни, отримані послідовним дослівним перекладом іншомовного слова німецькою мовою всіх елементів, зокрема з англійської. Д. С. Лотте запропонував називати цей вид запозичень “буквальним” [7, с. 10–11]. В англomовній літературі такі кальки називають *loan translation* [1; 5], у німецькомовній – *Lehnübersetzungen* [11, с. 48]. Російські мовознавці називають цей вид кальок словотвірними [5; 7], А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько – повними [3, с. 110]. До них належать лексичні одиниці або словосполучення з таких концептосфер економіки, як:

банківська справа: фінанси, рахунки, векселі, чеки: *acceptance houses = Akzepthaus, n* – акцептні будинки, акцептні контори, “купецькі банки”, *Analyst = Analytiker, m* – аналітик, *Cash = Bargeld, n, Barzahlung, f* – готівка; касова готівка, *fiscal policy = Finanzpolitik, f* – фінансова політика, *pay day = Zahltag, m* – день платежу тощо;

біржові операції: *Bridge-Financing = Überbrückungsfinanzierung, f* – короткострокове фінансування, *bill broker = Wechselbroker, m* – бірж-брокер, вексельний маклер, *Credit-Rating = Krediteinstufung, f* – оцінка кредитоспроможності тощо;

зовнішня торгівля: *bounty = Subvention, f, Prämie, f* – заохочувальна премія; експортна премія, *Export, m = Ausfuhr, f* – експорт тощо; внутрішня торгівля: *buyers market = Käufermarkt, m* – ринок покупця, *cash before delivery = Zahlung vor Lieferung* – оплата до доставки, *cash against documents = Zahlung gegen Dokumente* – оплата проти документів тощо;

підприємницька та виробнича діяльність: *Budget, n = Haushalt* – 1) бюджет, кошторис, 2) бюджетні кошти, *Business, n = Geschäft, n* – 1) бізнес, діло; комерція; комерційна діяльність, 2) *kap.* діловий світ, світ ділків тощо;

страхування: *against all risks = gegen alle Gefahren* – проти всіх ризиків, *cost, insurance, freight = Kosten, Versicherung, Fracht* – вартість, страхування, фрахт, сіф, *cost and insurance = Kosten und Versicherung* – вартість і страхування тощо;

транспортні перевезення: *bill of lading = Konnosament, m, Frachtbrief, m* – коносамент, *bordreceipt = Bordbescheinigung, f* – розписка капітана про прийняття вантажу на борт судна, *open general licence = Offengenerallizenz, f* – відкрита генеральна ліцензія, *circle trip = Kreisreise, f* – круговий рейс тощо.

До напівкальок належать утворені шляхом неповного перекладу з іншої мови слова або словосполучення. Такі запозичення Д. С. Лотте назвав “трансформними” [7, с. 12]. Великий енциклопедичний словник подає такі запозичення, як напівкальки [13, с. 211]. У. Вайнрайх класифікує їх як *loan-renditions* [1, с. 168], у німецькомовній літературі – *Lehnübertragungen* [11, с. 47].

Т. Шіппан називає також напівкальками *Lehnübertragungen* [10, с. 281], під якими вона розуміє утворення лексичних одиниць за іншомовною моделлю, яке будується за допомогою автохтонного лексичного матеріалу. Цей спосіб як форма перенесення іншомовного лексичного запозичення особливо інтенсивно використовувався раніше з метою творення абстрактних найменувань, суспільно-політичної лексики та галузевих термінів: латин. *publicare* – *veröffentlichen*, латин. *praeiudicium* – *Vorurteil*, *avoir un faible* – *eine Schwäche haben*, *faire époque* – *Epoche machen*, *questionvitable* – *Lebensfrage* тощо [10, с. 282].

Напівкальки було виявлено в таких концептосферах економіки:

біржові операції: *account day* = *Liquidationstag*, *m* – день платежу, день виконання зобов’язань, *Ask-Price*, *m* = *Mindestpreis*, *m* – мінімальна ціна, *Breakout* = *Ausbruch*, *m* – надзвичайний розвиток курсу акцій, *Travellerscheck*, *m* = *Reisescheck*, *m* – дорожній (туристський) чек тощо.

внутрішня та зовнішня торгівля: *free on Waggon* = *frei Waggon* – франко-вагон, фов, *shopping-center* = *Einkaufszentrum*, *n* – торговельний центр, *terms of payment* = *die Zahlungsbedingungen* – умови виплати тощо;

підприємницька та виробнича діяльність: *Full-time-Job*, *m* = *Ganztagsarbeit*, *f* – робота на повний робочий день, *small business* = *Kleinbusiness*, *n* – малий бізнес тощо;

страхування: *deviation clause* = *Wegabweichungsklausel*, *f* – 1) умова про можливість певних відхилень при поставці обумовлених договором товарів, 2) умова про можливість заходу судна в інші порти тощо;

транспортні перевезення: *carriage paid to...* = *Fracht bezahlt* – перевезення сплачене до... , *circular check* = *Reisescheck*, *m* – дорожній чек, *dead-weight-Tonnage*, *f* = *Gesamtzuladungsgewicht*, *n* – повна вантажність судна тощо.

Виникнення часткових запозичень (кальок) у німецькій мові з погляду заповнення лакун не вмотивована. Маємо на увазі лакуни у структурі мовних засобів зображення дійсності. У цьому разі таких лакун просто не існує. Уважають, що такі запозичення з’являються в німецькій мові як синоніми до вже наявних у німецькій економічній лексиці одиниць. М. Д. Степанова та І. І. Чернишева розглядають їх як “дублети” до вже наявних у мові лексем [11, с. 50]. Більшість запозичених термінів та їх німецьких відповідників уживаються паралельно, але, як зазначалося вище, застосовуються щоб диференціювати різні значення або досягти прагматичної мети. Адже ці запозичення вже не виступають повними еквівалентами певних лексичних одиниць і не копіюють німецькомовні засоби номінації цілковито, тому що зазнають перетворень у мові-реципієнті.

Способи розвитку термінології ресурсами рідної мови шляхом творення термінів-словосполучень спричинює збільшення лексичної довжини терміна і можливе перетворення його на описовий зворот. Матеріальні запозичення позбавлені цього недоліку і тому це одна з причин переважного їх уживання. Д. С. Лотте називає їх “оригінальними” запозиченнями [7, с. 81].

Назви-екзотизми належать до особливої групи запозичень. Це ті лексичні запозичення, які відбивають поняття або реалії життя, культури іншого народу або країни, не характерного народу-носію національної мови. Ці запозичення запозичуються німецьким соціумом, щоб усунути в мові інформаційні лакуни стосовно до позамовної реальності англословних країн. Аналіз англо-американських запозичень-термінів засвідчив, що в галузевій лексиці з економіки сучасної німецької мови є невелика група назв-екзотизмів, які були виявлені в назвах:

організацій та установ: *Brain-Trust, m* – консультативна комісія з економіки США, *Trade Union Unity League* – Ліга профспілкової єдності, *die American Stock Exchange* – Американська фондова біржа, *New York Stock Exchange* – Нью-йоркська фондова біржа;

програми і закони: *der Dow-Jones-Index* – індекс Доу Джонса (середній показник динаміки курсу акцій групи найбільших компаній США, який фірма “Dow Jones & Co” від кінця XIX ст. регулярно друкує у відповідних виданнях), *New Deal* – програма реформ для встановлення порядку в соціальній та економічній сферах Америки, *single tax* – єдиний земельний податок (у США);

посад, звань, професій: *Tramp, m* – робітник, який подорожує по країні в пошуках роботи (гол. чин. в США), *Clerk, m* – клерк (в установах Англії та США);

концернів, компаній: *DaimlerCrysler-Konzern* – Даймлер-Крайслер-концерн, *Deutsche Telekom* – Дойче Телеком (телефонна компанія).

Ці назви-екзотизми зазвичай перебувають на периферійних ділянках словникового складу і не входять до основного словникового фонду, але виконують вагомую функцію в розширенні мовної картини світу мови-продуцента, виступаючи носіями додаткової інформації про цю країну.

Як свідчить проаналізований матеріал, термінологічна підсистема з економіки постійно поповнюється шляхом запозичення англоамериканізмів, що одночасно є найбільш продуктивним способом розширення та збагачення словникового складу мови. Екстралінгвістичні та лінгвістичні чинники супроводжують процес запозичення.

Проведене дослідження продемонструвало, що воз’єднання Німеччини в 1989 році та нові інтеграційні, економічні процеси в суспільстві не тільки Європи, але й багатьох країн світу підштовхнули до проникнення англоамериканізмів у німецьку мову.

У нашій роботі ми виявили такі види запозичень: 1) прямі лексичні запозичення, 2) лексико-словотвірні кальки, 3) напівкальки. Окремою групою запозичень ми виділили назви-екзотизми.

Сучасна німецька економічна термінологія не уникнула впливу інтеграційних та глобалізаційних процесів. Англійську мову вважають мовою науки й бізнесу. На міжнародних конференціях саме вона є засобом спілкування. Крім того, європейське співробітництво в галузі економіки, різноманітні договори та угоди, які укладаються англійською мовою, – все це сприяє входженню та активному вживанню великої кількості англо-американських запозичень-термінів. Варто зауважити, що англоамериканізми-терміни найчастіше використовуються у сферах електронно-обчислювальної техніки, телекомунікації, в біржових та банківських справах, управлінні й організації підприємств.

Література

1. Вайнрайх У. Языковые контакты. Состояние и проблемы исследования / Уриэль Вайнрайх. – Київ : Вища школа, 1979. – 264 с.
2. Вакулик І. І. Запозичення з класичних мов у науковій термінології сучасних європейських мов (на матеріалі юридичних та економічних термінів української, російської, німецької, французької, англійської мов) : авторефер. дис. ... канд. філол. наук / Ірина Іванівна Вакулик. – К., 2004. – 20 с.
3. Д’яков А. С. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д’яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : Academia, 2000. – 217 с.
4. Джава Н. А. Вплив англійських запозичень на словниковий склад німецької мови / Н. А. Джава // Держава та регіони : Сер. Гуманітарні науки. – Запоріжжя : КПУ, 2012. – № 4 (31). – С. 31–35.
5. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка / Вера Ивановна Заботкина. – Москва : Высшая школа, 1989. – 126 с.
6. Капуш А. В. Інтеграція іншомовних запозичень у лексичну систему німецької мови / Алла Володимирівна Капуш // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія : Філологічна. – 2016. – Вип. 61. – С. 68–70.

7. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / Дмитрий Семенович Лотте. – Москва : Наука, 1982. – 149 с.
8. Glahn R. Der Einfluss des Englischen auf gesprochene deutsche Gegenwartssprache. Eine Analyse öffentlich gesprochener Sprache am Beispiel von "Fernsehdeutsch" / Richard Glahn. – 2. Auflage. – Frankfurt am Main : Peter Lang Verlag, 2002. – 215 S.
9. Junker G. H. Der Anglizismen-Index: Anglizismen – Gewinn oder Zumutung? / Gerhard H. Junker – [1. Auflage] – Paderborn : IFB Verlag, 2011. – 304 S.
10. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / Thea Schippan. – Tübingen : Niemeyer, 1992. – 306 S.
11. Stepanova M. D. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / M. D. Stepanova, I. I. Èernyševa. – 2., verb. Aufl. – Moskau : Vysšaja Škola, 2003. – 252 S.

Джерела ілюстративного матеріалу

12. Українсько-російсько-англійсько-німецький тлумачний та перекладний словник термінів ринкової економіки / А. С. Д'яков та ін., за ред. Т. Р. Кияка. – К. : Обереги, 2001. – 621 с.
13. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – Москва : Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
14. Anglizismen-Wörterbuch. Der Einfluss des englischen auf den deutschen Wortschatz nach 1945 / begründet von B. Carstensen, fortgeführt von U. Busse. – 3 Bände: Berlin / New York : Akademie-Verlag, 1993 – 1996. – 1752 S.